

Այս կտակը գրուած է 1508 մայիս 1-ին, եւ նոյեմբ. 14-ին յանձնուած՝ Լուիջի Զամբէրտի անուն վենետիկեցի նոտարին :

Որովհետեւ Կարլոտտա Հոռմի մէջ մեռնելէ առաջ իր թագաւորութեան բոլոր իրաւունքները տուած էր ամուսնին եղբորորդիին՝ Սաւոնիայի դուքս Կարլոտտ Ա.-ին (25 փետրւ. 1485), որ սակայն առանց թագաւորելու մեռաւ 1489 թուին, ոմանք կը կարծեն թէ Իտալիայի թագաւորներն իրենց զրամներուն վրայ դործածած ըլլան « Հայոց թագաւոր » տիտղոսը, իբրեւ ժառանգութիւն Կարլոտտ Ա.-է, քանի որ Իտալիայի արդի թագաւորները կը պատկանին Սաւոնիայի Տան :

Ճշմարտութիւնն այս է սակայն.

Ճիշտ է որ Սաւոնիայի Կարլոտտ Ա. դքսով « Հայաստանի թագաւոր » տիտղոսի իրաւունքն անցած է Սաւոնիայի Տան, բայց մինչեւ հիմա ո՛ր եւ է գրամ չէ դանուած որուն վրայ տպուած ըլլայ այս տիտղոսը: Կա՛ն « Սարգենիայի, Կիպրոսի եւ Երուսաղէմի թագաւոր » վերադասութեամբ զրամներ, բայց ո՛չ մէկ հաւ « Հայաստանի թագաւոր » անունով: Այս մասին աւելի վստահ ըլլալու համար դիմեցի վենետիկ եւ խնդրեցի հ. Մ. Վ. Պոստըրեանէն տեղեկացնել ինձ, թէ արդեօք Միխիթարեանց թանգարանին մէջ կա՞յ այսպիսի գրամ մը: Հետեւեալ պատասխանն ստացայ.

« Կը խնդրէիք ինձմէ թէ արդեօք մեր մատենադարանին մէջ գրամներ կը գտնուի՞ն որոց վրայ գրուած ըլլայ « Թագաւոր Սարգենիոյ եւ Հայոց ». մեր մօտ այդպիսի գրամ չունէինք :

« Իտալիոյ Vittorio Emanuele III թագաւորը զրամագլտական ճոխ հաւաքածոյ մ'ունի. իր Տան նախարարէն խնդրեցի որպէս զի ինձ իմացնէ թէ թագաւորն արդեօք Զեր խնդրած գրամը ունի՞, եւ նա հետեւեալ նամակով կը պատասխանէ ինձ.

(Թարգմանութիւն)

ՊԱՇՏՈՆԱՐԱՆ ԱՐՔԵՈՒՆԵՒ ՏԱՆ

Բագրոնիսի, 12 Օգոստոս 1904

Առաջին բաժանում

Թիւ 7413

Իբրեւ պատասխան Զեր ամսոյս 9-ին գրած նամակին, պատիւ կը համարիմ ինձ տեղեկացնել Զեզ թէ Արքունի զրամագլտական հաւաքածոյքին մէջ կան 1633էն մինչեւ 1861 տարեւրջանին համար՝ Սաւոնիոյ Տան Բնաան-